

Карел Чапек

Накъде е тръгнал светът

Пред пещерата беше тихо. Размахали копия, мъжете още в ранна утрин потеглиха по посока към Бланско или към Раец¹, където бяха открили следите на стадо елени; през време на отсъствието им жените бяха борювки из гората и еквивите им викове и високото им бърборене само от време на време долитаха насам; децата джапаха някъде долу из рекичката – впрочем кой ли можеше да ги опази тия дечурлига, тая пакостлива и дива сган. И ето, в чудната тишина старият първобитен човек Янечек дремеше под топлите лъчи на октомврийското слънце; собствено той хъркаше и свиреше с носа си, но се мъчеше да се представи, като че ли не спи, а пази пещерата на племето и е пълновластен господар над нея, както се и полага на един стар главатар.

Старата Янечкова беше проснала: една прясно одрана мечка кожа и се беше заела да я почиства с парче остър кремък. Тая работа трябва да се извърши най-добросъвестно, педя по педя – а не както прави това младата, мина през ума на старата Янечкова; тая лудетина ще я остърже надве-натри и ще хукне при децата да се глезоти и мляска с тях... Тя, и кожата ще трае толкова я, мисли си старата Янечкова, къде ти, ще се спари и ще се скапе; ама аз няма да ѝ се бъркам в нищо, зарича се старата Янечкова, щом синът си мълчи и не ѝ казва нищо... Което си е право, младата никак не умее да пести. Я виж, тук пък кожата е пробита, ето на точно в средата на гърба! Леле, недоумява старата, кой ли е бил тоя умник, та е промушил мечката откъм гърба? Ето сега цялата кожа отива на вятъра! Моят никога няма да направи такова нещо, възмущава се бабичката, той винаги ги улучваше в шията...

– Ооох – изохка в тоя миг старият Янечек и потърка очи. – Още ли не са се върнали?

– Ами – измърмори старата. – Ще има да чакаш.

– Хе – изпъшка дядото и запремига сънен. – Тя, тяхната, е лесна. Ами. А жените къде са?

– Да не съм ги пасла? – изръмжа старата. – Хойкат някъде, къде ще са...

– Ох-ох-ох – прозина се дядо Янечек. – Хойкат някъде. Вместо да, вместо да, кажи го де, такова... Така е то. Тая работа на нищо не прилича!

Замълчаха; старата Янечкова бързо и със злобна припряност

---

1. БЛАНСКО, РАЕЦ – градчета в Моравия на р. Свитава в местността Моравски Крас. Многобройните пещери тук представляват богати находища на костени и каменни оръдия и други следи на човека от ранния и късния палеолит, както и на следи от селища на първобитните ловци.

стържеше кожата.

– Знаеш ли – обади се Янечек, като се почесваше замислено по гърба. – Ще видиш, че пак нищо няма да донесат. И как ще донесат: закъде са те с тия техни костени копия – Колко пъти съм му казвал на сина: „Гледай, думам, няма толкова твърд и як кокал, че да става за копие!“ . Макар да си жена, и ти ще признаеш, че нито костта, нито рогът притежават, как да го кажа – такава пробивност, разбираш ли? Удариш на кокал, е и, кокал с кокал пробива ли се, а? Ясно! А вземи каменното копие, ехеее – Вярно, не е лесно да се направи, ама за сметка на това пък излиза за копие и половина. Ама той, синът, взема ли ти от дума?

– Така е – отвърна с горчивина госпожа Янечкова. – Не щат вече да слушат.

– Да не би да им заповядвам нещо – ядосва се дядото. Те от дума не отбират! Вчера, знаеш, намерих ей там под скалата един, ама да знаеш колко хубав плосък кремък. Стига само малко да го кльцнеш по крайчеца, та да се позаостри, и става връх за копие – един път. Взех го аз и го показвам на сина: „Гледай, казвам, парче и половина, к’во ще кажеш?“ – „Ами да, казва той, но за какво ти е?“ – „Ами, казвам му аз, като го поокълцаш, ще стане за копие.“ – „Я остави, тате, рече ми той, кой ще вземе да се пипка с тая работа? Нима няма в пещерата цели купища от тия боклуци, за нищо не стават; както и да се мъчиш да ги привържеш за копието, не могат да се закрепят, за какво са ми?“ – Мързеливци – изкряска изведнъж старецът. – Днес вече никой няма търпение да обработи като хората едно парче кремък, там е работата! Разглезили са се! Разбира се, да направиш костен връх на копие е лесна работа, но пък се и чупи лесно. Нямало значение, казва синът, счупи ли се, слагаш нов и свършено. Хубаво, ама докъде ще я докарат така? Час по час да си сменяват копията! Кажй де, кога се е чувало такова нещо? Едно време с един солиден връх от кремък карахме години! Ти слушай мене, ще видиш, че един ден ще се върнат към нашите изпитани каменни оръжия! Затова ги събирам аз, къде що намеря, ще го скътам: стари стрели и чукове, и ножове от кремък – боклуци било това!

Старият човек чак се задушаваше от мъка и възмущение.

– Тъй е то – обади се баба Янечкова, дано го растуши. – Същото е и с кожата. „Мамо, казва ми младата, защо било нужно, кай, да се остъртва толкова кожата, жалко било за труда. Я опитай, казва, веднъж да обработиш кожата с пепел, поне няма да мирише.“ – "Мене ще ме учиш ти – сопна се бабичката на отсъстващата снаха, – знам си аз работата! Открай време само сме ги стъргали и какви кожи ставаха! Е да, като си

скъпиш труда, то се знае – само да изклинчат от работа гледат! Затова все нещо измислят, все нещо променят... Да шавиш кожи с пепел. Де се е чувало таквон нещо!"

– Точно така – прозя се Янечек. – Кога ли са признавали за хубаво онова, което сме правили ние. Не били, кай, удобни за държане каменните оръжия. Не отричам, ние не държахме толкова на удобствата; а днес – сакън, сакън, да не ви излязат пришки на ръцете! Каж ми ти сега, накъде е тръгнало всичко и докъде ще я докарат? Вземи днешните деца. „Остави ги, бе дядо, казва снахата, да си играят.“ Хубаво, ама какво ще излезе от тях един ден?

– Поне да не вдигаха такава гълчава – оплака се старата. – Невъзпитани са до немай-къде!

– Това е то днешното възпитание – провъзгласи старият Янечек. – А като река понякога да кажа нещо на сина, той ще ми отвърне: "Ти не ги разбираш тия работи, тате, днес е друго време, друга епоха" – то дори и за костените оръжия не можело да се каже, че били последна дума. „Един ден, казва, хората ще измислят още по-инакъв материал...“ Ето това, знаеш ли, вече е прекалено: като че ли някога някой е виждал друг, по-здрав материал от камъка, дървото и кокала! Сега вече и ти самата, която си една глупава жена, трябва да признаеш, че – че – че това минава границите на всичко!

Янечкова отпусна ръце в скута си.

– Ами откъде – каза тя – се вземат у тях всичките тия глупости?

– Абе, казват, че сега това било модерно – фъфлеше беззъбият старец. – Моля ти се, ей там, в тази посока, на четири дни път отук, се домъкнало някакво ново племе, една такава чужда паплач, и те, казват, така ги правели тия работи... Та да знаеш, от тях са всичките дивотии на нашите. И костените оръжия, и всичко. И дори – дори ги купуват от тях – развика се той ядосан. – Срещу хубавите ни кожи! Като че ли някога от чужденците е идвало нещо свястно! Не бива да има никакво вземане-даване с тая чужда сбирщина! И изобщо добре да се помни това, което са ни завещали нашите прадеди: появи ли се някъде чужденец, връхлитай го и го очистивай. Така си е открай време: какви ти там церемонии, трепи ги наред. Ех, тате, казва синът, днес условията са други, сега се въвежда размяната на стоки... Размяна на стоки! Като утрепя някого и му взема всичко, което има, давам ли нещо срещу това – защо ми е притрябвала някаква си там размяна? – Ех, тате, казва синът, за това се плаща с живота на хората, за тях било жалко! – Там е цялата работа: жалко било за живота на хората! Такива са те, днешните им схващания

– мърмореше недоволен старият човек. – Бъзливци са те, там е работата. Жалко, кай, за убитите хора! Ами я ми кажи ти, сине майчин, как ще се изхранят толкова хора един ден, ако не се избиват? Те и сега елените са малко пущините, че после ли! Гледай ги ти, за човешкия живот им е жал; а традициите не зачитат, прадедите и родителите си не уважават... И това ако не е разложение – възкликна възбуден дядо Янечек. – Оня ден, гледам, някакъв сополко драще с въглен по стената на пещерата изображение на бизон. Аз го пернах по главата, а синът казва: „Остави го, бе тате, виж бизона, като жив го е докарал!“ – Е, това вече на нищо не прилича! Кога е било децата да хайлазуват така? Като нямаш друга работа, момче, вземи парче кремък, па го окълцай, а не да рисуваш бизони по стената! Кому са притрябвали тия идиотщини?

Старата Янечкова строго стисна устни:

– То да бяха само бизони – отрони тя след малко.

– Че какво друго? – попита дядото.

– Ами нищо – въздържаше се Янечкова, – срам ме е да го кажа... Знаеш ли – реши се тя изведнъж, – тая сутрин намерих... в пещерата... парче от мамутски бивен. Изрязан като... като гола жена. И гърди, и всичко си има, разбираш ли?

– Не думай – смая се старецът. – Че кой го е изрязал?

Янечкова възмутено сви рамене:

– Де да знам. Трябва да е някой от младите. Аз я хвърлих в огъня, но... Ей такива гърди имаше! Тфю!

– ...Е, бива, бива, ама чак толкова – едвам можа да каже дядо Янечек. – Каква извратеност! Знаеш ли, така е само защото са се хванали за кокала! Такива мръсотии на нас никога и през ума не са ни минавали, те, тия неща, от кремък не могат и да се изрежат. – Ето накъде отива работата! Това са те, техните изобретения! Все ще измислят разни работи, все ще правят нововъведения, докато провалят и унищожат всичко – И ще видиш – в пророческо изстъпление извика първобитният човек Янечек, – тя, тая работа, дълго няма да кара!

КРАЙ

© 1932 Карел Чапек
© 1968 Светомир Иванчев, превод от чешки

Karel Čapek
, 1932

Сканиране, разпознаване и редакция: К. Ч.

Издание:

Карел Чапек. Книга апокрифи. Разкази
Издателство „Народна младеж“, София, 1968
Редактор на издателството Вера Филипова
Художник Иван Кирков
Художествен редактор Иван Стоилов
Технически редактор Лазар Христов
Коректор Мери Керанкова

Karel Čapek. Kniha apokryfů
Vydání 4
Československý spisovatel. Praha, 1964

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/10639>]